

MERITUM BEZPIECZEŃSTWO I HIGIENA PRACY

MERITUM

5. WYDANIE

MERITUM BEZPIECZEŃSTWO I HIGIENA PRACY

MERITUM

Zamów książkę w księgarni internetowej

proinfo.pl
księgarnia internetowa

5. WYDANIE

Wydawca:
Magdalena Stojek-Siwińska

Redaktor prowadzący:
Beata Wawrzyńczak-Jędryka

Opracowanie redakcyjne:
Beata Wawrzyńczak-Jędryka

Autorzy:

Maciej Ambroziewicz – rozdziały: VIII–IX, XVII;
Ryszard Celeda – rozdział XV;
Józef Gierasimiuk – rozdział VI;
Jaromir Grabowski – rozdziały: III, V;
Edward Kołodziejczyk – rozdziały: I–VII, XII–XIV, XIX;
Andrzej Kowerski – rozdział VI;
Waldemar Leszek Krupa – rozdział XVI;
Adam Maciej Pietrzak – rozdział XI;
Magdalena Stojek-Siwińska – rozdział XIV;
Józef Witczak – rozdział XVII;
Jerzy Wroński – rozdziały: X, XIV;
Kazimierz Żurawski – rozdziały: VII, XIII;
Jerzy Żurek – rozdziały: III, XVIII.

© by Wolters Kluwer Polska SA, 2017

ISBN 978-83-8107-776-7

Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. 22 535 82 19
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl
www.wolterskluwer.pl
księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Strona		Numer
17	Wprowadzenie	
19	Wykaz skrótów	
23	Rozdział I. Obowiązki pracodawcy w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy	
25	1. Obowiązki pracodawcy	1
25	A. Charakter obowiązków pracodawcy	1
26	B. Obowiązki a odpowiedzialność	2
27	C. Obowiązki pracodawcy określone w Kodeksie pracy	4
47	D. Obowiązki pracodawcy określone w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy	44
54	2. Prawa pracodawcy oraz pracowników w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy	68
54	A. Prawa pracodawcy	69
56	B. Prawa pracownika	70
59	3. Odpowiedzialność i obowiązki w zakresie bhp osób kierujących pracownikami	72
59	A. Odpowiedzialność kadry kierowniczej	72
61	B. Obowiązki kadry kierowniczej	74
67	Rozdział II. Obowiązki i odpowiedzialność pracownika za bezpieczeństwo i higienę pracy	
68	1. Obowiązki i prawa pracowników w zakresie bhp	85
68	A. Obowiązek przestrzegania przepisów oraz zasad bhp	85
69	B. Obowiązek znajomości przepisów i zasad bhp, udziału w szkoleniach i instruktażu z tego zakresu oraz poddawania się wymaganym egzaminom sprawdzającym	86
70	C. Obowiązek wykonywania pracy w sposób zgodny z przepisami i zasadami bhp oraz stosowania się do wydawanych w tym zakresie poleceń i wskazówek przełożonych	88
71	D. Obowiązek dbania o należyty stan maszyn, urządzeń, narzędzi i sprzętu oraz o porządek i ład w miejscu pracy	89

Strona		Numer
71	E. Obowiązek stosowania środków ochrony zbiorowej, używania przydzielonych środków ochrony indywidualnej oraz odzieży i obuwia roboczego zgodnie z ich przeznaczeniem	90
72	F. Obowiązek poddawania się wstępnym, okresowym i kontrolnym oraz innym zaleconym przez lekarza badaniami lekarskim i stosowania się do wskazań lekarskich	91
73	G. Obowiązek niezwłocznego zawiadomienia przełożonego o wypadku albo zagrożeniu życia lub zdrowia ludzkiego oraz obowiązek ostrzeżenia o grożącym niebezpieczeństwie współpracowników oraz inne osoby znajdujące się w rejonie zagrożenia	92
74	H. Obowiązek współdziałania z pracodawcą i przełożonymi w wypełnianiu obowiązków dotyczących bhp	93
74	2. Uprawnienia pracownika w sytuacji nieodpowiednich warunków pracy	94
74	A. Prawo powstrzymania się od pracy	95
75	B. Prawo powstrzymania się od pracy w razie bezpośredniego zagrożenia dla zdrowia lub życia	97
76	3. Odpowiedzialność pracownika za szkodę	98
79 Rozdział III. Zewnętrzny nadzór nad warunkami pracy		
81	1. Państwowa Inspekcja Pracy	100
81	A. Uprawnienia PIP	101
83	B. Zadania PIP	107
86	C. Organizacja PIP	109
87	D. Organy PIP i zakres ich działania	113
95	E. Współdziałanie PIP z innymi podmiotami	132
96	F. Nadzór nad PIP – Rada Ochrony Pracy	136
97	G. Rzeczoznawcy ds. bhp	139
101	2. Państwowa Inspekcja Sanitarna	143
101	A. Zadania i zakres działania PIS	144
104	B. Organizacja i struktura PIS	150
107	C. Uprawnienia PIS	163
111	3. Urząd Dozoru Technicznego	172
112	A. Organizacja i zakres działania UDT	175
113	B. Rodzaje urządzeń technicznych podlegających dozorowi technicznemu	177
115	C. Zakres i formy wykonywania dozoru technicznego	179
118	D. Kwalifikacje osób odpowiedzialnych za wytwarzanie, naprawę, obsługę i konserwację urządzeń poddozorowych	188
119	E. Wykonywanie czynności dozoru technicznego	192
120	F. Specjalistyczne jednostki dozoru technicznego	196
123	4. Państwowa Straż Pożarna	200
124	A. Zadania PSP	201
124	B. Struktura organizacyjna PSP	202
125	C. Uprawnienia organów PSP	204
126	D. Nadzór nad przestrzeganiem przepisów przeciwpożarowych	205
128	5. Inspekcja Ochrony Środowiska	208
128	A. Organizacja i zadania IOŚ	210
129	B. Organy IOŚ oraz ich uprawnienia	212
133	C. Wykonywanie zadań dotyczących poważnych awarii	225
134	D. Przepisy karne	229
135	6. Nadzór budowlany	230
135	A. Organy nadzoru budowlanego	230
137	B. Obowiązki i uprawnienia nadzoru budowlanego	234

Strona		Numer
142	7. Wyższy Urząd Górniczy	247
142	A. Organizacja i zakres działalności WUG	248
147 Rozdział IV. Polskie Normy i zasady bhp		
149	1. Polskie Normy	265
150	2. Normy zharmonizowane	266
151	3. Zasady bhp	268
153 Rozdział V. Obiekty budowlane i pomieszczenia pracy		
154	1. Wprowadzenie	269
156	A. Opiniowanie dokumentacji przez rzeczoznawcę ds. bhp	274
157	B. Opiniowanie dokumentacji przez rzeczoznawcę ds. sanitarnohigienicznych	277
159	C. Opiniowanie dokumentacji przez rzeczoznawcę ds. przeciwpożarowych	281
163	D. Dokumentacja budowy	285
166	E. Inne uzgodnienia i opinie	291
166	2. Przystąpienie do użytkowania obiektu budowlanego	292
166	A. Obowiązek zawiadomienia organów nadzoru	292
169	B. Kontrola organów nadzoru budowlanego	297
170	C. Kontrola przedodbiorowa	299
171	3. Wymagania dotyczące pomieszczeń i terenu zakładu	302
171	A. Wymagania dotyczące terenu zakładu	302
175	B. Wymagania dotyczące pomieszczeń pracy	316
186	C. Wymagania dotyczące pomieszczeń higieniczno-sanitarnych	343
195 Rozdział VI. Maszyny – wymagania bezpieczeństwa i higieny pracy		
199	1. System oceny zgodności maszyn z zasadniczymi wymaganiami bezpieczeństwa i higieny pracy	364
199	A. Wprowadzenie	364
201	2. System oceny zgodności maszyn i innych wyrobów	369
201	A. Podstawowe zasady nowego i globalnego oraz znowelizowanego podejścia	369
203	B. Podstawowe terminy i definicje – według ustawy o systemie oceny zgodności	375
205	C. Zasady funkcjonowania systemu oceny zgodności	397
207	D. System kontroli wyrobów	408
210	3. Wymagania zasadnicze dotyczące maszyn	426
210	A. Charakterystyka aktów prawnych dotyczących maszyn krajowych i importowanych	426
211	B. Przedmiot i zakres przepisów dotyczących maszyn	430
213	C. Terminologia	437
214	D. Struktura zasadniczych wymagań bezpieczeństwa i ochrony zdrowia	447
216	E. Charakterystyka ogólna wymagań zasadniczych	451
218	F. Wymagania zasadnicze dotyczące oznakowania maszyn	457
219	G. Wymagania zasadnicze dotyczące instrukcji obsługi (DTR)	459
221	H. Wymagania zasadnicze a normy zharmonizowane	468
222	4. Obowiązki producenta	471
222	A. Ocena i dokumentowanie ryzyka	473
223	B. Dokumentacja techniczna	474
224	C. Ocena zgodności	475
227	D. Deklaracja zgodności WE	478
228	E. Oznakowanie CE na maszynach	480

Strona		Numer
229	F. Obowiązki producenta maszyny nieukończonyj	481
229	G. Maszyna modyfikowana (głęboko zmodernizowana)	482
230	5. Związki między dyrektywą maszynową 2006/42/WE a dyrektywą 2009/104/WE	483
231	6. Minimalne wymagania w zakresie użytkowania maszyn	485
231	A. Charakterystyka aktów prawnych dotyczących użytkowania maszyn	485
232	B. Terminologia	487
232	C. Przedmiot i zakres przepisów dotyczących użytkowania maszyn	488
232	D. Struktura i ogólny zakres wymagań minimalnych	489
233	E. Minimalne wymagania dotyczące wszystkich maszyn	492
234	7. Minimalne wymagania dotyczące maszyn ruchomych (mobilnych z własnym napędem)	493
234	8. Minimalne wymagania dotyczące maszyn przeznaczonych do podnoszenia	494
236	9. Minimalne wymagania dotyczące pracy i sprzętu do tymczasowej pracy na wysokości	498
237	A. Minimalne wymagania dotyczące drabin	499
238	B. Minimalne wymagania dotyczące rusztowań	500
239	10. Obowiązki pracodawców w zakresie użytkowania maszyn	501
239	A. Kontrola <i>maszyn</i> użytkowanych	502
241	B. Rejestracja wyników kontroli	505
241	C. Współdziałanie pracodawcy z pracownikami w celu zapewnienia bezpieczeństwa przy użytkowaniu maszyn	506
242	D. Realizacja działań dostosowawczych (praktyczne wskazówki)	507
244	11. Listy kontrolne w zakresie minimalnych wymagań technicznych (praktyczne przykłady)	509
246	A. Przykładowa lista kontrolna w zakresie minimalnych wymagań dla maszyn i urządzeń technicznych stacjonarnych [1]	511
249	B. Przykładowa lista kontrolna w zakresie minimalnych wymagań dla maszyn ruchomych (mobilnych – z własnym napędem) lub niesamobieżnych [2]	512
252	C. Przykładowa lista kontrolna w zakresie minimalnych wymagań dla maszyn przeznaczonych do podnoszenia ładunków[3]	513
253	12. Specjalistyczne listy kontrolne dla wybranych grup maszyn, urządzeń technicznych i narzędzi	514
253	A. Specjalistyczna lista kontrolna w zakresie minimalnych wymagań dla tokarki uniwersalnej	514
255	B. Specjalistyczna lista kontrolna w zakresie minimalnych wymagań dla miesiarki do ciasta	515
258	C. Specjalistyczna lista kontrolna w zakresie minimalnych wymagań dla podnośnika kolumnowego	516
265	Rozdział VII. Czynniki oraz procesy stwarzające szczególne zagrożenie dla zdrowia lub życia pracowników	
266	1. Wprowadzenie	517
268	2. Obowiązki pracodawcy w zakresie wykonywania badań i pomiarów czynników środowiska pracy	518
268	A. Podstawowe pojęcia	518
268	B. Badania i pomiary czynników środowiska pracy	519
276	C. Obowiązki pracodawcy w zakresie wykonywania badań i pomiarów czynników biologicznych oraz oceny ryzyka zawodowego	524

Strona		Numer
278	D. Obowiązki pracodawcy w zakresie wykonywania badań i pomiarów substancji, mieszanin, czynników lub procesów technologicznych o działaniu rakotwórczym lub mutagennym	527
286	3. Czynniki środowiska pracy oraz sposoby ograniczania ich wpływu na pracowników	530
287	A. Czynniki chemiczne	532
290	B. Czynniki fizyczne	541
294	C. Inne czynniki fizyczne	548
315	D. Pyły przemysłowe	565
316	E. Inne elementy środowiska pracy podlegające badaniom i pomiarom	566
317	4. Ochrona pracowników przed czynnikami szkodliwymi i zagrożeniami	568
317	A. Urządzenia ochronne	569
318	B. Środki ochrony zbiorowej	570
318	C. Środki ochrony indywidualnej	571
321 Rozdział VIII. Profilaktyczna opieka zdrowotna nad pracownikami		
323	1. Rodzaje badań profilaktycznych	573
325	2. Tryb i zasady przeprowadzania badań profilaktycznych	579
332	3. Kto może przeprowadzać badania profilaktyczne?	587
333	4. Profilaktyczna opieka lekarska tylko na podstawie pisemnej umowy	588
338	5. Tryb odwoławczy	590
339	6. Finansowanie profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracownikami	591
339	7. Przechowywanie orzeczeń lekarskich	592
340	8. Sankcje za niedopełnienie obowiązków związanych profilaktyczną opieką lekarską nad pracownikami	593
341	9. Szczególne rodzaje badań	594
341	A. Badania do celów sanitarno-epidemiologicznych	594
342	B. Badania kierowców oraz użytkowników pojazdów służbowych	596
349	C. Badania uczniów i studentów	608
352	10. Ochrona pracy kobiet	609
355	11. Ochrona pracy pracowników młodocianych	612
356	12. Ochrona pracy pracowników niepełnosprawnych	615
358	13. Profilaktyczne posiłki i napoje	618
363 Rozdział IX. Choroby zawodowe		
364	1. Trochę historii	624
366	2. Co to jest choroba zawodowa?	625
370	3. Tryb postępowania w przypadku podejrzenia choroby zawodowej	627
383	4. Obowiązki pracodawcy wobec pracownika, u którego wystąpiły objawy choroby zawodowej lub u którego stwierdzono taką chorobę ..	643
386	5. Świadczenia odszkodowawcze z tytułu chorób zawodowych	644
387	6. Rejestr chorób zawodowych i podejrzeń o takie choroby	646
388	7. Przesłanie zawiadomienia o skutkach choroby	647
388	8. Pragmatyki służbowe	648
389	9. Statystyka	649
393 Rozdział X. Wypadki przy pracy		
395	1. Wprowadzenie	651
396	2. Definicje	652

Strona		Numer
398	3. Podstawowe obowiązki pracodawcy po zaistnieniu wypadku przy pracy	668
398	A. Obowiązek udzielenia pomocy	669
400	B. Powołanie zespołu powypadkowego	672
411	4. Wypadki traktowane na równi z wypadkami przy pracy	700
411	A. Wypadek zrównany z wypadkiem przy pracy	700
413	5. Ustalenie przyczyn i okoliczności wypadku przy pracy	703
413	A. Analiza okoliczności i przyczyn wypadku	703
419	B. Sporządzenie dokumentacji	712
423	C. Wystąpienie do ZUS	720
424	6. Statystyczna karta wypadku	723
425	A. Wskazówki do wypełniania statystycznej karty wypadku	725
436	7. Dokumentacja powypadkowa i jej przechowywanie	741
436	8. Profilaktyka wypadkowa	742
438	9. Postępowanie dotyczące innych wypadków	745
438	A. Wypadki zrównane z wypadkami przy pracy	745
439	C. Wypadki osób niebędących pracownikami	748
441	D. Wypadki powstałe w szczególnych okolicznościach	751
443	10. Załączniki	752
443	A. Załącznik nr 1 – Zarządzenie w sprawie ustalania okoliczności i przyczyn wypadków	752
446	B. Załącznik nr 2 – Zawiadomienie o wypadku	753
447	C. Załącznik nr 3 – Zarządzenie o powołaniu zespołu powypadkowego	754
448	D. Załącznik nr 4 – Wyjaśnienia poszkodowanego (przykład)	755
449	E. Załącznik nr 5 – Informacje uzyskane od świadka (przykład)	756
450	F. Załącznik nr 6 – Protokół ustalenia okoliczności i przyczyn wypadku (przykład) ...	757
455	G. Załącznik nr 7 – Zgłoszenie wypadku do PIP i prokuratury	758
456	H. Załącznik nr 8 – Protokół z oględzin miejsca wypadku	759
457	I. Załącznik nr 9 – Szkic miejsca wypadku	760
458	J. Załącznik nr 10 – Statystyczna karta wypadku (przykład)	761
460	K. Załącznik nr 11 – Polecenie powypadkowe	762
461	L. Załącznik nr 12 – Okładka dokumentacji powypadkowej (przykład)	763
461	M. Załącznik nr 13 – Karta wypadku	764
464	N. Załącznik nr 14 – Karta wypadku w drodze do pracy lub z pracy	765
466	O. Załącznik nr 15 – Wniosek o odszkodowanie	766
467	P. Załącznik nr 16 – Skierowanie na badania	767
468	R. Załącznik nr 17 – Rejestr wypadków przy pracy	768
471	Rozdział XI. Pierwsza pomoc medyczna w nagłych wypadkach	
473	1. Ratownictwo medyczne w nagłych wypadkach	769
473	A. Zagadnienia wstępne	769
473	B. Podstawy prawne ratownictwa medycznego – obowiązki i prawa wynikające z przepisów Kodeksu karnego i Kodeksu cywilnego	771
475	C. Przygotowanie do działań ratowniczych	775
475	D. Szkolenia z zakresu udzielania pierwszej pomocy – podstawy prawne działalności szkoleniowej	777
476	2. Sprzęt używany w ratownictwie medycznym	779
476	A. Przykładowa apteczka pierwszej pomocy	779
479	B. Standaryzowany zestaw ratowniczy straży pożarnej PSP R-1	784
481	3. Strategia profilaktycznych działań ratowniczych	785
481	A. Środki łącznościowe i zasady wzywania pomocy profesjonalnej	785

Strona		Numer
483	4. Zarys anatomii i fizjologii człowieka	788
487	5. Zasady resuscytacji krążeniowo-oddechowej	811
488	A. Postępowanie z poszkodowanymi w stanie bezpośredniego zagrożenia życia ..	813
489	B. Udrożnienie dróg oddechowych	814
489	C. Masaż serca i oddychanie zastępcze	815
491	D. Postępowanie z osobą nieprzytomną	820
492	6. Zasady udzielania pierwszej pomocy	821
492	A. Opatrywanie urazów zewnętrznych	821
494	B. Urazy narządów wewnętrznych	824
496	C. Postępowanie z urazami kostno-stawowymi	827
497	D. Oparzenia i odmrożenia	830
499	E. Porażenie prądem elektrycznym	833
500	F. Zatrucia	835
502	G. Typowe stany naglące w chorobach wewnętrznych	839
503	7. Sprawdzenie wiadomości	840
503	A. Test kontrolny. Klucz do sprawdzenia testu	840

509	Rozdział XII. Szkolenia z zakresu bhp
-----	---------------------------------------

511	1. Wprowadzenie	841
512	A. Podstawy prawne szkoleń bhp	843
513	B. Cele, formy i organizatorzy szkolenia	844
514	2. Szkolenie wykładowców i instruktorów szkoleń bhp	846
514	A. Zasady szkolenia	846
515	B. Program szkolenia wykładowców i instruktorów	851
516	C. Charakterystyka poszczególnych tematów programu szkolenia wykładowców i instruktorów bhp	853
528	D. Wybrane elementy psychologii pracy	882
530	3. Szkolenie wstępne pracowników w zakresie bhp	888
531	A. Cel szkolenia	889
532	B. Instruktaż ogólny	891
534	C. Instruktaż stanowiskowy	895
563	4. Szkolenia okresowe w zakresie bhp	938
563	A. Zasady i formy szkolenia okresowego	938
566	B. Szkolenie okresowe pracowników administracyjno-biurowych	946
569	C. Szkolenie okresowe pracodawców i innych osób kierujących pracownikami	952
572	D. Szkolenia okresowe pracowników zatrudnionych na stanowiskach robotniczych	957
574	E. Szkolenie okresowe pracowników inżyniersko-technicznych	960
577	F. Szkolenie okresowe pracowników służby bhp i osób wykonujących zadania tej służby	965
582	G. Szkolenie pracodawców wykonujących zadania służby bhp	971
587	H. Szkolenie pracowników wyznaczonych do udzielania pierwszej pomocy, wykonywania działań w zakresie zwalczania pożarów i ewakuacji pracowników	975
591	5. Formularze do szkoleń	978
591	A. Dziennik zajęć (przykładowy)	978
592	B. Protokół egzaminacyjny (przykładowy)	979
593	C. Karta szkolenia wstępnego w dziedzinie bhp	980
594	D. Zaświadczenie o ukończeniu szkolenia okresowego	981

Strona		Numer
597	Rozdział XIII. Środki ochrony indywidualnej	
598	1. Środki ochrony indywidualnej	982
599	A. Szczegółowe zasady stosowania środków ochrony indywidualnej	984
600	2. Dobór środków ochrony indywidualnej	985
607	3. Idea ergonomii i jej zastosowanie na stanowisku pracy	987
610	4. Stanowiska pracy wewnątrz i na zewnątrz pomieszczeń	994
615	Rozdział XIV. Organizacja ochrony pracy w zakładzie	
616	1. Wprowadzenie	998
616	2. Służba bezpieczeństwa i higieny pracy	999
616	A. Rola i organizacja służby bhp	999
618	B. Wymagania kwalifikacyjne pracownika służby bhp	1004
619	C. Zakres i metody działania służby bhp	1007
623	D. Uprawnienia służby bhp	1025
624	3. Komisja bezpieczeństwa i higieny pracy	1026
624	A. Zasady powoływania i skład komisji bhp	1027
625	B. Zadania i działalność komisji bhp	1028
627	4. Społeczna inspekcja pracy	1031
627	A. Organizacja i zadania społecznej inspekcji pracy	1032
629	B. Uprawnienia i zasady działania społecznego inspektora pracy	1038
630	C. Ochrona stosunku pracy społecznego inspektora pracy	1043
631	D. Współdziałanie społecznej inspekcji pracy z Państwową Inspekcją Pracy oraz innymi organami nadzoru i kontroli warunków pracy	1046
631	E. Wytyczne do działania społecznej inspekcji pracy	1048
633	F. Odpowiedzialność za naruszenie przepisów o społecznej inspekcji pracy	1054
634	5. Uprawnienia związków zawodowych w zakresie nadzoru przestrzegania bhp w zakładzie pracy	1055
635	A. Zakładowa organizacja związkowa	1056
636	B. Prawa kontrolne w zakresie bhp	1057
636	C. Upoważnienie do przeprowadzenia badań bezpieczeństwa pracy	1058
639	Rozdział XV. Metodyka kontroli warunków pracy	
640	1. Wprowadzenie	1060
641	A. Pojęcie i charakterystyka kontroli	1061
645	B. Planowanie i przygotowanie do kontroli	1074
646	2. Zakres przedmiotowy kontroli	1075
646	A. Ochrona pracy kobiet	1076
647	B. Ochrona pracy młodocianych	1078
647	C. Kontrola nad pracownikami innych firm	1081
648	D. Kontrola innych osób wykonujących prace	1087
650	E. Kontrola szkoleń bhp i kwalifikacji zawodowych	1093
652	F. Kontrola realizacji ochrony zdrowia pracowników	1099
653	3. Zakres przedmiotowy kontroli	1107
653	A. Kontrola obiektów i pomieszczeń pracy	1108
654	B. Kontrola zaplecza higieniczno-sanitarnego	1112
655	C. Kontrola wentylacji, ogrzewania i klimatyzacji	1115
656	D. Kontrola oświetlenia stanowisk pracy	1119
656	E. Kontrola procesów technologicznych	1122

Strona		Numer
658	F. Kontrola prac budowlanych i remontowo-montażowych	1129
662	G. Kontrola maszyn, urządzeń technicznych i narzędzi pracy	1141
663	H. Kontrola transportu wewnątrzzakładowego	1145
665	I. Kontrola magazynowania i składowania	1148
666	J. Kontrola urządzeń i instalacji energetycznych	1151
668	K. Kontrola profilaktyki wypadkowej i chorobowej	1154
669	L. Kontrola stosowania środków ochrony indywidualnej oraz odzieży i obuwia robotycznego	1157
670	M. Kontrola wydawania posiłków profilaktycznych, napojów i środków higieny osobistej	1158
670	N. Kontrola regulaminu pracy	1159
671	O. Kontrola funkcjonowania komisji bhp	1160
671	4. Dokumentowanie kontroli – wzory i przykłady	1161
671	A. Wzory protokołów	1161
678	5. Przykładowe listy kontrolne stanu bezpieczeństwa i higieny pracy w zależności od rodzaju zakładu	1163

685	Rozdział XVI. Zarządzanie ochroną pracy	
-----	---	--

687	1. Wprowadzenie	1171
687	A. Kultura bezpieczeństwa	1173
688	B. Kształtowanie kultury bezpieczeństwa	1174
689	2. System zarządzania bezpieczeństwem i higieną pracy	1176
694	A. Zarządzanie bhp jako element zarządzania przedsiębiorstwem	1183
696	B. Ekonomiczne aspekty bezpieczeństwa pracy	1187
698	C. Praktyczne aspekty zarządzania bhp	1190
710	3. Ocena ryzyka zawodowego	1220
710	A. Definicja ryzyka zawodowego	1221
712	B. Obowiązki pracodawcy w zakresie oceny ryzyka zawodowego	1226
723	4. Metody oceny ryzyka zawodowego	1242
726	A. Pojęcia i definicje	1246
727	B. Podmioty uprawnione do wykonywania oceny ryzyka zawodowego	1257
752	5. Przykładowe oceny ryzyka zawodowego na różnych stanowiskach	1283
753	A. Sposoby dokumentowania oceny ryzyka zawodowego	1284

885	Rozdział XVII. Metody analizy stanu bhp	
-----	---	--

886	1. Analiza kosztów wypadków przy pracy	1289
886	A. Wprowadzenie	1289
887	B. Koszty bhp	1292
895	C. Obliczanie kosztów wypadków przy pracy	1318
900	D. Prewencja wypadkowa	1320
900	E. Podsumowanie	1322
901	2. Okresowa analiza stanu bhp	1323
901	A. Podstawa prawna	1323
902	B. Zakres analizy	1327
912	C. Przykłady opracowań analizy stanu bhp w wybranych zakładach	1367

929	Rozdział XVIII. Bezpieczeństwo pożarowe	
-----	---	--

931	1. Obowiązki w zakresie ochrony przeciwpożarowej właściciela, zarządcy i użytkownika obiektu	1370
-----	---	------

Strona		Numer
932	A. Przestrzeganie przeciwpożarowych wymagań techniczno-budowlanych, instalacyjnych i technologicznych	1371
933	B. Wyposażenie budynku, obiektu lub terenu w wymagane urządzenia przeciwpożarowe	1373
933	C. Przeglądy i konserwacja urządzeń przeciwpożarowych	1374
934	D. Zapewnienie osobom przebywającym w budynku, obiekcie budowlanym lub na terenie bezpieczeństwa i możliwości ewakuacji	1375
934	E. Przygotowanie budynku, obiektu lub terenu do prowadzenia akcji ratowniczej ...	1376
935	F. Zapoznanie pracowników z przepisami przeciwpożarowymi	1377
935	G. Ustalenie sposobów postępowania na wypadek powstania pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia	1378
936	2. Wymagania przeciwpożarowe dotyczące budynków i pomieszczeń pracy	1380
936	A. Wymagania przeciwpożarowe dotyczące budynków	1380
942	B. Wymagania przeciwpożarowe dotyczące pomieszczeń	1389
944	3. Wymagania dotyczące ewakuacji w razie zagrożenia	1394
944	A. Wymagania ewakuacyjne dotyczące budynków	1395
947	4. Podręczny sprzęt gaśniczy	1399
948	A. Wymagania dotyczące wyposażenia w gaśnice	1401
949	B. Wymagania dotyczące wyposażenia w hydranty	1406
951	5. Instrukcja bezpieczeństwa pożarowego	1412
952	6. Przykłady rozwiązań ochrony przeciwpożarowej	1414
952	A. Zabezpieczenie przeciwpożarowe i ewakuacja biurowca	1415
955	B. Zabezpieczenie przeciwpożarowe i ewakuacja hipermarketu	1416
957	C. Zabezpieczenie przeciwpożarowe i ewakuacja szkoły	1422
959	D. Zabezpieczenie przeciwpożarowe i ewakuacja zakładu produkcyjnego	1424
969	Rozdział XIX. Wymagania bhp przy wybranych pracach	
974	1. Bezpieczeństwo i higiena pracy przy ręcznych pracach transportowych	1453
975	A. Obowiązki pracodawcy	1456
975	B. Wymagania ogólne dotyczące organizacji ręcznych prac transportowych	1458
978	C. Przemieszczanie materiałów szkodliwych i niebezpiecznych	1463
978	D. Przemieszczanie ładunków za pomocą poruszanych ręcznie wózków, taczek lub dźwignic	1464
980	E. Ograniczenia dotyczące wykonywania ręcznych prac transportowych przez kobiety	1469
985	F. Ograniczenia dotyczące wykonywania ręcznych prac transportowych przez młodocianych	1472
988	2. Bezpieczeństwo i higiena pracy na wysokości	1475
988	A. Wymagania ogólne	1475
991	B. Kwalifikacje i szkolenie pracownika	1482
992	C. Wymagania dotyczące sprzętu ochrony indywidualnej do prac na wysokości ...	1485
993	D. Wymagania dotyczące zabezpieczenia prac wykonywanych na wysokości od 1 do 2 m	1489
997	E. Środki chroniące przed upadkiem z wysokości	1494
999	F. Wykonywanie prac wysokościowych szczególnie trudnych	1496
1003	G. Bezpieczeństwo prac wykonywanych na rusztowaniach	1505
1006	H. Bezpieczeństwo prac wykonywanych na dachach	1512
1006	I. Bezpieczeństwo prac przy usuwaniu pokryć dachowych z zawartością azbestu	1513
1014	J. Prace na wysokości przy użyciu podnośników	1535

Strona		Numer
1016	3. Prace wymagające szczególnej sprawności psychofizycznej	1536
1016	A. Prawo do pracy a sprawność psychofizyczna	1536
1017	B. Prace wymagające szczególnej sprawności psychofizycznej	1539
1019	C. Badania lekarskie pracowników, od których wymaga się szczególnej sprawności psychofizycznej	1542
1021	D. Odpowiedzialność karna	1550
1021	E. Prawo do powstrzymania się od pracy wymagającej szczególnej sprawności psychofizycznej	1551
1023	4. Bezpieczeństwo i higiena pracy przy obsłudze wózków jezdniowych z napędem silnikowym	1552
1024	A. Konstrukcja i parametry wózka widlowego	1553
1026	B. Uprawnienia do obsługi i eksploatacji wózka jezdniowego	1558
1027	C. Wymagania techniczne dotyczące bezpiecznej eksploatacji wózków jezdniowych	1560
1032	D. Bezpieczeństwo prac transportowych	1568
1037	E. Wymagania dotyczące obsługi wózków zasilanych gazem propan-butan	1575
1039	F. Wymagania dotyczące bezpiecznej obsługi wózków jezdniowych z napędem elektrycznym	1578
1045	5. Bezpieczeństwo i higiena pracy przy wykonywaniu prac spawalniczych	1582
1046	A. Zagadnienia wstępne	1583
1047	B. Szkolenie spawaczy	1584
1048	C. Wymagania dotyczące pomieszczeń i stanowisk spawalniczych oraz ich wyposażenia	1586
1050	D. Bezpieczeństwo przy spawaniu elektrycznym	1589
1050	E. Bezpieczeństwo przy spawaniu gazowym	1590
1055	F. Wymagania bezpieczeństwa przy wybranych pracach spawalniczych	1597
1058	G. Ochrona przed zagrożeniami podczas wykonywania prac spawalniczych	1601
1062	6. Bezpieczeństwo i higiena pracy w szkole	1604
1063	A. Obowiązki dyrektora szkoły w zakresie bhp	1605
1071	B. Wymagania bezpieczeństwa dotyczące terenu, budynków i pomieszczeń szkoły	1613
1076	C. Wymagania bezpieczeństwa i higieny pracy w działalności dydaktycznej szkoły	1619
1081	D. Wypadki w szkole	1625
1085	E. Podstawowe zasady ochrony przeciwpożarowej oraz postępowanie w razie pożaru, wypadku lub innego zagrożenia zaistniałego w placówce oświatowej ...	1632
1088	F. Wzory dokumentów	1635
1092	7. Bezpieczeństwo i higiena pracy na budowie	1638
1092	A. Wprowadzenie	1638
1094	B. Ogólne wymagania bezpieczeństwa na placu budowy	1640
1107	C. Wymagania bezpieczeństwa dotyczące instalacji i urządzeń elektroenergetycznych na placu budowy oraz robót wykonywanych w pobliżu tych instalacji	1662 ¹
1109	D. Wymagania bezpieczeństwa dotyczące maszyn i innych urządzeń technicznych używanych w budownictwie	1665
1115	E. Wymagania dotyczące pomieszczeń higieniczno-sanitarnych na budowie	1674
1116	F. Wymagania bezpieczeństwa dotyczące rusztowań i ruchomych podestów roboczych	1675
1121	G. Bezpieczeństwo i higiena pracy podczas wykonywania robót budowlanych	1683
1141	H. Zagrożenia wypadkowe	1703
1145	I. Przykładowe listy kontrolne przy niektórych pracach budowlanych	1706

SPIS TREŚCI

Strona	Numer
1149	Wykaz dokumentów
1151	Indeks rzeczowy

WPROWADZENIE

Oddajemy do rąk Państwa kolejne wydanie poradnika z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy, który ukazuje się w serii *Meritum* – znanej z niezwykle praktycznego, ale też kompleksowego ujęcia poszczególnych dziedzin. Autorami tomu są znani, doświadczeni i cenieni w środowisku specjaliści.

Publikacja obejmuje szeroko tematykę zagadnień bezpieczeństwa i higieny pracy, tak aby Czytelnik nie musiał tracić czasu na poszukiwanie interesujących go wiadomości w wielu źródłach z tej dziedziny. Zamierzeniem Autorów i Wydawcy było dostarczenie zainteresowanemu narzędzia, z którego szybko i w łatwy sposób będą mogli korzystać. Z pewnością sprzyjają temu m.in.:

- klarowny podział zagadnień-problemów na rozdziały, z których każdy wyczerpuje zagadnienie,
- zamieszczenie przykładowych ocen ryzyka stanowisk w przykładowej firmie, list kontrolnych w zakresie minimalnych wymagań dla wybranych maszyn i urządzeń, licznych przydatnych druków, dokumentów,
- podsumowujące pytania kontrolne, ułatwiające Czytelnikowi samoocenę stopnia przyswojenia materiału,
- uwypuklenie najistotniejszych kwestii przez zaznaczenie ramką i hasłem „**WAŻNE!**”,
- szczegółowy indeks rzeczowy z odniesieniami do numerów bocznych w tekście,
- zestawienie zamieszczonych w publikacji dokumentów,
- przyjazna dla Czytelnika szata graficzna.

W publikacji znajdzie Czytelnik listy kontrolne do oceny maszyn z wymaganiami minimalnymi, przydatne także w związku z okresową kontrolą maszyn i urządzeń. Listy uzupełniają podstawy prawne i normy stanowiące źródła dla poszczególnych wymogów.

Kolejne wydania poradnika wzbogacane są o nowe zagadnienia, których znajomość jest niezbędna w codziennej pracy służb bhp.

W publikacji zamieszczona została przykładowa dokumentacja oceny ryzyka zawodowego opracowana na podstawie normy PN-N-18002. Omówiono procedury identyfikacji zagrożeń i oceny ryzyka zawodowego (wraz z wzorami dokumentów) dla wybranych zawodów – konstruktora programisty, monteru urządzeń elektronicznych, frezera, dla prac na wysokości, dla kierowcy czy robotnika gospodarczego. Opisano też ocenę ryzyka zawodowego, stwarzanego przez czynniki chemiczne niemające ustalonych wartości normatywnych w przepisach krajowych, przeprowadzaną metodą opracowaną i rekomendowaną przez Komisję Europejską.

Zagadnienia bezpieczeństwa i higieny pracy stanowią integralną część działalności wszystkich uczestników procesu pracy, stąd też publikacją będą z pewnością zainteresowani zarówno pracodawcy, projektanci, kadra kierownicza, pracownicy służb bhp, technolodowie, jak i pracownicy, wreszcie studenci studiów kierunkowych.

Mamy nadzieję, że odnajdą i docenią Państwo wszystkie walory publikacji i stanie się ona niezastąpioną pomocą oraz nieodzownym elementem w Państwa codziennej pracy.

Warszawa, październik 2017 r.

Zespół redakcyjny

WYKAZ SKRÓTÓW

1. Źródła prawa	
k.c.	ustawa z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 459 z późn. zm.)
k.k.	ustawa z 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 1137 z późn. zm.)
k.p.	ustawa z 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 1666 z późn. zm.)
k.p.a.	ustawa z 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1257)
r.b.h.d.	rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z 5 sierpnia 2005 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy pracach związanych z narażeniem na hałas lub drgania mechaniczne (Dz. U. Nr 157, poz. 1318)
r.b.h.p.	rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 169, poz. 1650 z późn. zm.)
r.d.s.	rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z 6 czerwca 2014 r. w sprawie najwyższych dopuszczalnych stężeń i natężeń czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1348)
r.k.o.b.	rozporządzenie Ministra Infrastruktury z 3 lipca 2003 r. w sprawie książki obiektu budowlanego (Dz. U. Nr 120, poz. 1134)
u.p.b.	ustawa z 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1332 z późn. zm.)
u.p.o.ś.	ustawa z 27 kwietnia 2007 r. – Prawo ochrony środowiska (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 519 z późn. zm.)
u.p.z.	ustawa z 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1065 z późn. zm.)
u.r.z.s.	ustawa z 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 2046 z późn. zm.)
u.s.m.p.	ustawa z 27 czerwca 1997 r. o służbie medycyny pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2014 r. poz. 1184 z późn. zm.)
u.s.o.z.	ustawa z 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1226)
2. Organy orzekające	
NSA	Naczelny Sąd Administracyjny
s.apel.	sąd apelacyjny

WYKAZ SKRÓTÓW

SN	Sąd Najwyższy
TK	Trybunał Konstytucyjny
TUS	Trybunał Ubezpieczeń Społecznych
3. Publikatory	
Dz. U.	Dziennik Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej
Dz. Urz.	Dziennik Urzędowy
M.P.	Monitor Polski Dziennik Urzędowy Rzeczypospolitej Polskiej
4. Czasopisma	
OSN	Orzecnictwo Sądu Najwyższego
OSP	Orzecnictwo Sądów Polskich
OTK	Orzecnictwo Trybunału Konstytucyjnego
PIP	Państwo i Prawo
PIZS	Praca i Zabezpieczenie Społeczne
Pr.Pracy	Prawo Pracy
PS	Przegląd Sądowy
PUG	Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego
PUSiG	Przegląd Ustawodawstwa Społecznego i Gospodarczego
Sl.Prac.	Służba Pracownicza
5. Inne	
art.	artykuł
bhp	bezpieczeństwo i higiena pracy
CIOP	Centralny Instytut Ochrony Pracy
cyt.	cytat, cytowane (a,y)
cz.	część
ds.	do spraw
EOG	Europejski Obszar Gospodarczy
FUS	Fundusz Ubezpieczeń Społecznych
IOŚ	Inspekcja Ochrony Środowiska
IPiSS	Instytut Pracy i Spraw Socjalnych
lit.	litera
MDE	maksymalna dopuszczalna ekspozycja
MOP	Międzynarodowa Organizacja Pracy
MPiPS	Minister Pracy i Polityki Społecznej
MZ	Ministerstwo Zdrowia
nast.	następna (e,y)
NFZ	Narodowy Fundusz Zdrowia
niepubl.	niepublikowany
nin.	niniejszy
np.	na przykład
orz.	orzeczenie

PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PIP	Państwowa Inspekcja Pracy
PIS	Państwowa Inspekcja Sanitarna
pkt	punkt
PKN	Polski Komitet Normalizacyjny
PN	Polska Norma
por.	porównaj
post.	postanowienie
poz.	pozycja
ppkt	podpunkt
ppoż.	przeciwpożarowy
PSP	Państwowa Straż Pożarna
p.u.p.	powiatowy urząd pracy
RM	Rada Ministrów
ROP	Rada Ochrony Pracy
rozp.	rozporządzenie
s.	strona
sip	społeczna inspekcja pracy
smc	służba medycyny pracy
tj.	to jest
tekst jedn.	tekst jednolity
uchw.	Uchwała
UOKiK	Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów
ust.	ustęp
uzp	układ zbiorowy pracy
w zw.	w związku
WDT	Wojskowy Dozór Techniczny
WHO	Światowa Organizacja Zdrowia
WUG	Wyższy Urząd Górniczy
ww.	wyżej wymienione (a,y)
wyr.	wyrok
z późn. zm.	z późniejszymi zmianami
zał.	załącznik
zarz.	zarządzenie
zd.	zdanie
zm.	zmiana (y)
zob.	zobacz
zoz	zakład opieki zdrowotnej
z.o.z.	zakładowa organizacja związkowa
ZUS	Zakład Ubezpieczeń Społecznych

Obowiązki pracodawcy w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy

Edward Kołodziejczyk

SPIS TREŚCI

1. Obowiązki pracodawcy	1	j. Obowiązek wobec organów państwowego nadzoru nad warunkami pracy	28
A. Charakter obowiązków pracodawcy	1	k. Obowiązek zapewnienia, aby budowa lub przebudowa obiektu budowlanego, w którym przewiduje się pomieszczenie pracy, była wykonywana na podstawie projektów uwzględniających wymagania bezpieczeństwa i higieny pracy, pozytywnie zaopiniowanych przez uprawnionych rzeczoznawców	30
B. Obowiązki a odpowiedzialność	2	l. Obowiązki w razie zatrudnienia pracownika w warunkach narażenia na czynniki o działaniu rakotwórczym lub mutagennym albo na działanie szkodliwych czynników biologicznych	32
C. Obowiązki pracodawcy określone w Kodeksie pracy	4	m. Obowiązek ochrony pracowników przed promieniowaniem jonizującym	34
a. Obowiązek zapewnienia pracownikom bezpiecznych i higienicznych warunków pracy przy odpowiednim wykorzystaniu osiągnięć nauki i techniki	4	n. Obowiązek przeprowadzania oceny ryzyka zawodowego na stanowiskach pracy	36
b. Obowiązek znajomości przepisów oraz zasad bhp	6	o. Obowiązek przeprowadzania badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia	37
c. Obowiązek organizowania bezpiecznych stanowisk pracy	8	p. Obowiązek zapewnienia pracownikom zatrudnionym w warunkach szczególnie uciążliwych odpowiednich posiłków i napojów	40
d. Obowiązek stosowania bezpiecznych maszyn i urządzeń oraz narzędzi	9	r. Obowiązki w razie zaistnienia wypadku przy pracy lub przypadku zachorowania na chorobę zawodową	41
e. Obowiązek zapewnienia, aby prace, przy których istnieje możliwość wystąpienia szczególnego zagrożenia dla zdrowia lub życia ludzkiego, były wykonywane przez co najmniej dwie osoby	11	s. Obowiązek wyznaczenia pracowników do udzielania pierwszej pomocy, wykonywania działań w zakresie zwalczania pożarów i ewakuacji pracowników oraz zapewnienia środków niezbędnych do udzielania pierwszej pomocy w nagłych wypadkach	42
f. Obowiązek zabezpieczania pracowników przed zagrożeniami i ich skutkami	12		
g. Obowiązek zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy osobom fizycznym wykonującym pracę na innej podstawie niż stosunek pracy, a także studentom i uczniom odbywającym zajęcia (praktyki zawodowe) w zakładzie lub w innym miejscu wyznaczonym przez pracodawcę	19		
h. Obowiązek zapewnienia koordynacji prac wykonywanych przez pracowników podległych różnym pracodawcom	21		
i. Obowiązek zapewnienia opieki zdrowotnej nad pracownikami	25		

t. Obowiązek konsultacji z pracownikami działań w zakresie bhp	43	p. Obowiązek dostosowania stanowisk pracy oraz dojść do nich – do potrzeb i możliwości pracowników	64
D. Obowiązki pracodawcy określone w rozporządzeniu Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy	44	r. Obowiązek eliminowania potrzeby ręcznego przemieszczania ciężarów	65
a. Obowiązek zapewnienia oraz oznakowania dróg i przejść	45	s. Obowiązek opracowania zasad ruchu na drogach wewnętrzzakładowych	66
b. Obowiązek zapewnienia dostatecznej ilości wody do picia oraz do celów higieniczno-sanitarnych, gospodarczych i przeciwpożarowych	47	t. Obowiązek zapewnienia pracownikom środków higieny osobistej	67
c. Obowiązek udostępnienia pracownikom instrukcji bhp	49	2. Prawa pracodawcy oraz pracowników w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy	68
d. Obowiązek dostosowania stanowisk i warunków pracy – do potrzeb i możliwości pracowników niepełnosprawnych	50	A. Prawa pracodawcy	69
e. Obowiązek zapewnienia ochrony pracowników przed nadmiernym hałasem	52	B. Prawa pracownika	70
f. Obowiązki pracodawcy w sytuacji, gdy nie jest możliwe wyeliminowanie z procesów produkcyjnych czynników rakotwórczych, biologicznych o działaniu zakaźnym i innych, stwarzających niebezpieczeństwo dla zdrowia i życia pracowników	54	3. Odpowiedzialność i obowiązki w zakresie bhp osób kierujących pracownikami	72
g. Obowiązek organizowania pracy w sposób zapewniający zmniejszenie jej uciążliwości lub szkodliwości	55	A. Odpowiedzialność kadry kierowniczej	72
h. Obowiązki pracodawcy w związku z prowadzeniem prac szczególnie niebezpiecznych	56	B. Obowiązki kadry kierowniczej	74
i. Obowiązek zapewnienia oświetlenia elektrycznego	57	a. Obowiązek organizowania stanowisk pracy zgodnie z przepisami i zasadami bhp	74
j. Obowiązek zapewnienia ochrony przed porażeniem elektrycznym	58	b. Obowiązek dbania o sprawność środków ochrony indywidualnej oraz ich stosowanie zgodnie z przeznaczeniem	76
k. Obowiązek wyposażenia zakładu w urządzenia zapobiegające zanieczyszczeniu lub skażeniu	59	c. Obowiązek organizowania, przygotowywania i prowadzenia prac z uwzględnieniem zabezpieczenia pracowników przed wypadkami przy pracy, chorobami zawodowymi i innymi chorobami związanymi z warunkami środowiska pracy	78
l. Obowiązek zapewnienia dróg ewakuacyjnych	60	d. Obowiązek dbałości o bezpieczny i higieniczny stan pomieszczeń pracy i wyposażenia technicznego, a także o sprawność środków ochrony zbiorowej i ich stosowanie zgodnie z przeznaczeniem	79
m. Obowiązek zapobiegania zagrożeniom związanym z wykonywaną pracą	61	e. Obowiązek egzekwowania od pracowników przestrzegania przepisów oraz zasad bhp	83
n. Obowiązek udostępnienia pracownikom, do stałego korzystania, aktualnych instrukcji bhp	62	f. Obowiązek zapewnienia wykonania zaleceń lekarza sprawującego opiekę zdrowotną nad pracownikami	84
o. Obowiązek zapewnienia pracownikom sprawnie funkcjonującego systemu pierwszej pomocy	63		

1. Obowiązki pracodawcy

A. Charakter obowiązków pracodawcy

Podstawa prawna: ustawa z 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 1666 z późn. zm.); ustawa z 29 listopada 2000 r. – Prawo atomowe (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 576); ustawa z 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r., poz. 298); ustawa z 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2017 r. poz. 786); rozp. Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z 30 maja 1996 r. w sprawie przeprowadzania badań lekarskich pracowników, zakresu profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracownikami oraz orzeczeń lekarskich wydawanych do celów przewidzianych w Kodeksie pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 2067); rozp. Ministra Gospodarki z 28 marca 2013 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy urządzeniach energetycznych (Dz. U. poz. 492); rozp. Ministra Zdrowia z 21 sierpnia 2006 r. w sprawie szczegółowych warunków bezpiecznej pracy z urządzeniami radiologicznymi (Dz. U. Nr 180, poz. 1325); rozp. Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 26 września 1997 r. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy (tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 169, poz. 1650 z późn. zm.); rozp. Ministra Infrastruktury z 6 lutego 2003 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy podczas wykonywania robót budowlanych (Dz. U. Nr 47, poz. 401); rozp. Ministra Zdrowia z 2 lutego 2011 r. w sprawie badań i pomiarów czynników szkodliwych dla zdrowia w środowisku pracy (Dz. U. Nr 33, poz. 166); rozp. Rady Ministrów z 28 maja 1996 r. w sprawie profilaktycznych posiłków i napojów (Dz. U. Nr 60, poz. 279); rozp. Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 28 maja 1996 r. w sprawie rodzajów prac wymagających szczególnej sprawności psychofizycznej (Dz. U. Nr 62, poz. 287); rozp. Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 14 marca 2000 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy ręcznych pracach transportowych (Dz. U. Nr 26, poz. 313 z późn. zm., w tym z 2017 r. poz. 854); rozp. Ministra Gospodarki z 21 grudnia 2005 r. w sprawie zasadniczych wymagań dla środków ochrony indywidualnej (Dz. U. Nr 259, poz. 2173); rozp. Rady Ministrów z 1 lipca 2009 r. w sprawie ustalania okoliczności i przyczyn wypadków przy pracy (Dz. U. Nr 105, poz. 870); rozp. Rady Ministrów z 3 kwietnia 2017 r. w sprawie wykazu prac uciążliwych, niebezpiecznych lub szkodliwych dla zdrowia kobiet w ciąży i kobiet karmiących dziecko piersią (Dz. U. poz. 796); rozp. Rady Ministrów z 24 sierpnia 2004 r. w sprawie wykazu prac wzbronionych młodocianym i warunków ich zatrudniania przy niektórych z tych prac (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 1509); rozp. Ministra Infrastruktury z 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 1422); ustawa z 30 sierpnia 2002 r. o systemie oceny zgodności (tekst jedn.: Dz. U. z 2016 r. poz. 655).

Pracodawca, jak chyba żaden inny podmiot, jest obciążony bardzo licznymi obowiązkami, z których znaczna część dotyczy realizacji konstytucyjnego prawa każdego obywatela do bezpiecznych i higienicznych warunków pracy. Konsekwentnie, za Konstytucją RP (art. 66) – wśród 14 podstawowych zasad prawa pracy, wyeksponowanych w rozdziale II działu pierwszego k.p., ustawodawca zawarł (art. 15) obowiązek zapewnienia pracownikom bezpiecznych i higienicznych warunków pracy.

Usytuowanie tego obowiązku wśród podstawowych zasad prawnych oznacza, że pracodawcy przypisano szczególną rolę w zakresie ochrony życia i zdrowia oraz zapewnienia bezpieczeństwa pracy zatrudnionych.

Obowiązek zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków pracy został powtórzony w art. 94 k.p., w którym jest ponadto mowa o obowiązku prowadzenia systematycznego szkolenia pracowników w zakresie bhp oraz organizowania pracę w sposób zapewniający zmniejszenie jej uciążliwości, zwłaszcza pracy monotonnej i pracy w ustalonym z góry tempie.

Granice tych obowiązków wyznacza aktualny poziom nauki i techniki – pracodawca powinien więc stosować osiągnięcia tych dziedzin w sposób racjonalny i adekwatny do potrzeb. Z uwagi na cel tego obowiązku, którym jest ochrona zdrowia i życia pracowników – korzystanie z osiągnięć nauki i techniki nie powinno być traktowane jedynie w sposób formalny, lecz jako faktyczne zobowiązanie pracodawcy do dokonywania własnej oceny stanu bezpieczeństwa w miejscu i na stanowiskach wykonywania pracy.

Kodeks pracy, przypisując pracodawcy obowiązek organizowania pracy bezpiecznej, wymaga od niego zapewnienia warunków pracy niezagrażających życiu i zdrowiu pracowników. Chodzi tu zatem nie tylko o działania własne pracodawcy, ale także o sprawowanie skutecznego kierownictwa i zapewnienie należytego nadzoru w tym zakresie. Pracodawca powinien bowiem tworzyć w zakładzie świadomość celowości (sensu) przestrzegania przepisów bhp i troski o bezpieczeństwo u wszystkich uczestników procesu pracy, czyli zarówno u kadry kierowniczej, jak i pracowników.

Obowiązki te mają charakter bezwzględny, czyli dotyczą każdego pracodawcy bez względu na jego możliwości finansowe, organizacyjne czy inne i nie mogą być uchylone lub pominięte np. w regulacjach zakładowych, jak regulamin pracy, ani też wolą stron stosunku pracy, czyli w umowie o pracę. Za niewykonywanie tych obowiązków pracodawca ponosi odpowiedzialność cywilną, wykroczeniową lub karną.

Obowiązki zapewnienia przez pracodawcę bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładzie pracy zostały skonkretyzowane w dziale dziesiątym Kodeksu pracy oraz przepisach wykonawczych do tej ustawy. Charakter tych obowiązków jest zróżnicowany – niektóre z nich stanowią bowiem ogólne dyrektywy, ale większość zobowiązuje pracodawcę do konkretnych działań na rzecz zatrudnionych pracowników. Ponadto działania te powinny być realizowane w ramach spójnej polityki zapobiegającej wypadkom przy pracy i chorobom zawodowym, uwzględniającej zagadnienia techniczne, organizację pracy, warunki pracy, stosunki społeczne oraz wpływ czynników środowiska pracy (art. 207 § 1 pkt 4 k.p.).

Trzeba też dodać, że pracodawcę obciążają także koszty związane z zapewnieniem bezpiecznej pracy – bez możliwości przerzucenia ich na pracowników – bowiem koszty działań podejmowanych przez pracodawcę w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy w żaden sposób nie mogą obciążać pracowników (art. 207 § 2¹ k.p.).

Obowiązki pracodawców w zakresie bhp dotyczą wszystkich zakładów pracy bez wyjątku, obejmują nie tylko pracowników formalnie zatrudnionych na umowę o pracę, lecz również osoby wykonujące prace na rzecz danego pracodawcy na innej podstawie niż umowa o pracę, przy czym niektóre grupy pracownicze, jak kobiety i młodociani oraz pracownicy niepełnosprawni, podlegają ochronie szczególnej.

B. Obowiązki a odpowiedzialność

2

Pracodawca ponosi odpowiedzialność za stan bhp w zakładzie pracy. Pojęcie „obowiązków” jest dosyć złożone i ma różny zakres, w zależności do kogo się odnosi – czy do pracodawcy, czy do osób kierujących pracownikami, czy do pracowników. Pracodawcami są albo właściciele firm, albo osoby zaangażowane przez właściciela do kierowania firmą, natomiast osobami kierującymi pracownikami są pracownicy nadzoru: dyrektorzy, kierownicy, mistrzowie i brygadziści, a także osoby doraźnie wyznaczone do pokierowania wykonaniem określonego zadania przez grupę pracowników. W praktyce, zwłaszcza w małych firmach, bardzo często pracodawca równocześnie jest osobą kierującą pracownikami. Do pracowników, ze względu na bezpieczeństwo i higienę wykonywania pracy, zaliczamy wszystkie osoby wykonujące pracę, bez względu na charakter umowy.

Podstawowe obowiązki wszystkich osób związanych z pracą zostały określone w Kodeksie pracy. Ponadto, głównie na podstawie delegacji k.p., szereg obowiązków, w szczególności dotyczących wykonywania określonych prac, zostało określonych w aktach wykonawczych, czyli rozporządzeniach, jak np. rozp. w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy lub rozp. w sprawie bhp podczas wykonywania robót budowlanych.

Wielokrotnie w przepisach pada określenie: (*pracodawca*) „*ponosi odpowiedzialność*”. Od podkreślenia odpowiedzialności pracodawcy za stan bezpieczeństwa i higieny pracy w zakładzie rozpoczyna się w Kodeksie pracy wykaz podstawowych obowiązków pracodawcy (dział X rozdział 1 k.p.). Co to znaczy w praktyce? Otóż ponoszenie odpowiedzialności oznacza, że pracodawcy nie mogą skutecznie tłumaczyć się, usprawiedliwiać, np. przed inspektorem pracy albo sądem, niezajomością przepisów ochrony pracy, w tym również niezajomością zasad bezpieczeństwa i higieny pracy. Jest to zresztą ogólnie obowiązująca zasada, w myśl której obywatel nie może tłumaczyć swojego postępowania niezajomością prawa. Zgodnie z tą zasadą, i pracodawca, i kadra kierownicza, i pracownicy **mają obowiązek** znać swoje obowiązki, wśród których jest również obowiązek znajomości i stosowania w praktyce przepisów oraz zasad bezpieczeństwa i higieny pracy.

Obowiązek przestrzegania przepisów bhp dotyczy wszystkich wyżej wymienionych osób z tą tylko różnicą, że nie wszyscy ponoszą odpowiedzialność, tzw. wykroczeniową, za naruszenie tych przepisów – karze grzywny podlega ten, kto, będąc w zakładzie odpowiedzialnym za stan bezpieczeństwa i higieny pracy, albo kierując pracownikami, nie przestrzega przepisów lub zasad bezpieczeństwa i higieny pracy. Tak więc, zgodnie z tym przepisem, odpowiedzialność ponoszą i mogą być ukarani – w celu przymuszenia do przestrzegania obowiązków nałożonych przepisami – tylko przełożeni, czyli pracodawcy i kierownicy wszystkich szczebli (jeśli kierują pracownikami). Natomiast konsekwencje dyscyplinarne wobec pracownika niestosującego się do wymagań bhp ma prawo wyciągać pracodawca.

Warto ponadto zwrócić uwagę na zależność między obowiązkami a prawami pracodawców i pracowników. Otóż przepisy ochrony pracy są skonstruowane zgodnie z następującą regułą: to, co jest obowiązkiem pracodawcy, stanowi prawo (jest przywilejem) pracownika i odwrotnie – obowiązki pracownika są prawem (uprawnieniem do egzekwowania) pracodawcy.

C. Obowiązki pracodawcy określone w Kodeksie pracy

a. Obowiązek zapewnienia pracownikom bezpiecznych i higienicznych warunków pracy przy odpowiednim wykorzystaniu osiągnięć nauki i techniki

Podstawowym obowiązkiem pracodawcy jest **zapewnienie pracownikom bezpiecznych i higienicznych warunków pracy** przy odpowiednim wykorzystaniu osiągnięć nauki i techniki. Słowo „zapewnienie” oznacza przede wszystkim takie urządzenie stanowisk pracy i takie jej zorganizowanie, aby wyeliminować lub do minimum ograniczyć zagrożenia mogące pojawiać się podczas wykonywania pracy.

Oczywistym warunkiem zapewnienia pracownikom bezpiecznych i higienicznych warunków pracy jest poznanie i przestrzeganie w firmie przepisów oraz zasad bhp. Warunek ten jest realizowany w pierwszej kolejności poprzez przeszkolenie wszystkich pracowników rozpoczynających pracę w zakładzie – oraz ich przełożonych. Szkolenie powinno obejmować nie tylko ogólne przepisy o ochronie pracy, lecz w szczególności przepisy oraz zasady bhp dotyczące zakładu, w którym pracują osoby szkolone oraz warunkujących bezpieczeństwo pracy na poszczególnych stanowiskach. Znajomość bowiem przepisów związanych z wykonywaną pracą przez pracodawców, podległych im kierowników oraz pracowników – jest niezbędnym warunkiem bezpiecznego organizowania stanowisk pracy i wykonywania tej pracy (więcej na temat szkoleń zob. nr 938 i n.).

Czynnikiem sprzyjającym przestrzeganiu przepisów bhp jest ujęcie wymagań, w szczególności tych odnoszących się do specyfiki zakładu, w zakładowych aktach prawnych, jak regulamin

ISBN 978-83-8107-776-7

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA 801 04 45 45, FAX 22 535 80 01

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUWER.PL

WWW.PROFINFO.PL

CENA 259 ZŁ (W TYM 5% VAT)

www.meritum.pl